

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

PRIM-REDACTOR : I. N. CESĂRESCU

PROPRIETAR : I. S. CODREANU

ABONAMENTUL

Pe an 30 Lei
Pe 6 luni 16 „
Pe 3 luni 8 „

Studentii plătesc pe jumătate

Străinătatea : 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

Apare o dată pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCURESCI

6, Splaiul Brancoveanu Voevod, 6
Vis-à-vis de Palatul Justiției

Un număr vechi 2 Lei

Cine primește trei numere consecutive din acest ziar se consideră ca abonat

SUMAR

Noul an judecătoresc 1899—1900: Despre Străini și Cetățeni, discurs rostit de d-l procuror general C. D. Sărățeanu cu ocaziunea redeschiderii Inaltei Curți de casație.

Răspunsul d-lui președinte Gr. Lahovari la discursul d-lui procuror general.

Numiri în Magistratură.

Compunerea Curților și tribunalelor.

Noul an Judecătoresc 1899-1900

La 1 Septembrie s'au redeschis, în întreaga țară, curțile și tribunalele, începându-se noul an judecătoresc.

La Inalta Curte de Casație și de Justiție, ceremonia începerei noului an judecătoresc a prezentat un deosebit interes prin magistralul discurs rostit de d-l procuror general C. D. Sărățeanu. Vasta și frumoasa sală a secțiunilor-unite era plină de un numeros și distins public, compus în mare parte din foști și actuali magistrați, din fruntașii baroului capitalei, din ziariști și mai multe persoane de distincțiune din societatea bucureșteană. D-l Procuror general C. D. Sărățeanu, cu cunoscutu-i talent, a vorbit despre Străini și Cetățeni subiect asupra căruia d-sa a prezentat un studiu de o mare valoare istorică și juridică, și care a produs adâncă impresiune asupra curții precum și a tuturilor asistenților.

La discursul d-lui procuror general, a răspuns d-l președinte Gr. Lahovari, care, în lipsa d-lui Prim-Președinte C. E. Schina, în concediu, a

presidat ceremonia redeschiderii. D-sa, după ce a felicitat pe d-l procuror general, a arătat care era pozițiunea străinilor sub regulamentul organic, și în urmă, amintind că actualul Ministru al Justiției, d-l C. G. Disescu, voind a modifica codul de procedură civilă, a cerut și avisul Curții de Casație, a arătat cu mult talent și o deosebită vervă cari sunt contrazicerile, antinomiile și lacunele ce unele din articolele actualei proceduri civile prezintă. Discursul d-lui Lahovari, în care d-sa a dovedit un studiu aprofundat și o mare experiență, a fost ascultat cu o deosebită atențiune.

Iată aceste discursuri:

Domnule Președinte,

Domnilor,

Dacă este adevărat că epocile ca și individele trebuie să fie judecate și caracterizate dupe calitățile sau viciile lor principale; — dacă legile naturii voesc ca în rău ca și în bine să se producă neconținut o mișcare înainte; — dacă în virtutea dreptului de conservare, omul este ținut să dea acestei mișcări o direcție potrivită cu interesele lui morale și materiale; — atunci, fara îndoială, este o datorie ce se impune acelor cari au misiunea de a împinge insensibil societatea spre viitor, de a compara trecutul cu prezentul când cugetă la reforma moravurilor și obiceiurilor ce timpul transmite generațiilor viitoare.

Unul din factorii desemnați să conlucreze la această operă importantă și delicată, este puterea judecătorească. D-voastră dar, Curte supremă, controlul și regulatorul acțiunilor ei, se cuvine, mai cu osebire, să luați parte la dânsa.

Iată pentru ce 'mi permit să vă atrag astăzi

atențiunea, la deschiderea anului judecătoresc, asupra unui subiect care ar trebui poate să fie cuprins într'un cadru mai întins de cât acela ce comportă un simplu discurs.

Voi vorbi, d-lor, despre «*Cetățeni și Străini*».

Aceste cuvinte luate în accepțiunea lor juridică, nu se pot defini pentru că nu au aceleași caractere, aceiași accepțiune în toți timpii, sub toate formele de guvernământ și în toate legislațiunile; de aceea raportându-ne la cele mai îndepărtate epoce cunoscute, putem spune că era cetățean acela care făcea parte din clasa care se bucura de toate drepturile suveranității, onoruri, demnități, privilegii; care avea dreptul cel mai exclusiv de proprietate, și căruia se garanta libertatea și inviolabilitatea cea mai absolută. Străinul nu avea nici un drept; considerat ca inamic, era însuși expus să devie obiectul dreptului cetățeanului. Din alt punct de vedere, cetățenii erau singurii, adevărații apărători ai patriei până la abnegație, pe când străinii erau neconținut priviți ca un pericol național dacă nu cădeau sub puterea cetățenilor.

Filosofii creștini și laici, ocupându-se de cetățeni în ce privește drepturile și datoriile lor, diceau că *omul este anterior și superior cetățeanului*. Voiau prin această axiomă să le reducă puterea exorbitantă ce aveau asupra străinilor. Dar, alături de acest adevăr, căutați să le precizeze răspunderea morală în raport cu ei înșiși, prin următoarea formulă: *dacă cea d'ântei datorie este de a fi om, a doua este de a fi cetățean*.

Este cunoscut că formarea comunităților politice a fost cauza eficientă a drepturilor și datoriilor cetățenesci, că desvoltarea sau restringerea lor s'a urmat în raport direct cu împrejurările prin cari au trecut popoarele, că ele au ocupat o parte însemnată în știință de la început până în zilele noastre.

Nu încerc, d-lor, să urmăresc tradițiunile îndoiioase pentru a vă vorbi de starea existentă în copilăria popoarelor, poetisată de vechia literatură a Grecilor și a Romanilor. D-voastre știți că chiar la cele două mari neamuri care au atras asupra lor atențiunea și admirațiunea lumii, este o epocă pe care Grecii o numesc necunoscută (ἀδελον), dupe care urmează o perioadă mitică (μυθικον) și că abia mai târziu s'a putut conveni, dupe multe dificultăți, asupra exactității faptelor din cari s'au dedus raporturile dintre cetățeni și străini, drepturile și datoriile fie-căreia din aceste categorii.

La vechii Greci, era cetățean orî-cine putea dovedi că s'a născut din părinți cetățeni.

Onoarea de a fi cetățean era atât de prețuită,

în cât unii (Atenianii) abia o confereau ca semn de recunoștință pentru serviciile aduse țerei lor; alții (Spartanii), n'o acordați străinilor în nici un cas.

La Atena ca și la Sparta cine-va nu putea deveni cetățean dacă se năștea în servitute. Se vede că ideile umanitare și egalitare ale filosofilor greci nu isbutise să șteargă divisiunile nenaturale create de prejudecățile timpului.

Condițiunea străinilor ce locuiau în vechia Grecia era cât se poate de înjosoare. Unii erau tributarii cetățenilor; dacă nu plăteau tributul erau vânduți și reduși în servitute. Cei mai mulți erau servitori. Veniau apoi sclavii și iloții ¹⁾.

La Romani, calitatea de a fi cetățean era suptema onoare ce putea avea cine-va. Toate drepturile erau legate de dēnsa și se putea invoca pe toată suprafața globului. Era destul să aibă dreptul a dice: *civis sum romanus*, pentru ca persoana sa să fie respectată. Poporul întreg, gelos de prerogativele sale, se solidarisează cu cetățeanul atacat.

Cine voesce să cunoască caracterele acestei calități este ținut să urmărească istoria aceluï popor. «*Tot istoricul ar trebui să fie jurisconsult, tot jurisconsultul ar trebui să fie istoric*» scrie un eminent profesor de drept în tratatul său asupra istoriei legislațiunei romane. Ne rămâne însă o idee îndestulătoare dīcēnd în treacēt numai câte-va cuvinte asupra agregățiunei cetăței marelui popor.

În istoria dreptului este elementar că la formarea cetăței romane a fusionat trei elemente deosebite: Latiniï pe teritoriul cărora se afla Roma; Sabinii cari representați forța și independența și al cărora nume sacrat era Quirites (de la zeul Quirinus); Etruscii cari adusesese civilizația împreună cu modul de organizare politică și religioasă.

Influența acestei întreite origine s'a resimțit până mult târziu în organizațiunea politică ca și în toate actele în care se cerea intervențiunea poporului.

La acest popor eminentemente resboinic totul se bazează pe putere, atât în privința lucrurilor cât și a persoanelor (manus manucapere). Lancia este pentru Quirit mijlocul originar de a câștiga

¹⁾ Legile lui Lycurg opresc pe Lacedemonianii de a sta în societate cu străinii; ele interdiceau acestora chiar afacerile publice.

Atenienii deosibeau patru clase de străini: 1) isotelii cari obținuse unele drepturi private; 2) meticii cari făceau parte integrantă din cetate, dar care erau atinși de oare-care incapacități; 3) străinii nedomiciliați în Atena, dar care făceau parte din cetățile cu care ea avea raporturi; aceștia erau puși sub patronagiul cetățenilor; 4) barbarii cu care Atenianii nu aveau nici o relație și cărora nu le recunosea nici un drept.

puterea; ea devine un simbol în contractele solemne.

Romanii, prin organizațiunea lor aristocratică, erau divisați în clase în fruntea cărora stău patricianii (patres, patricii), castă dominantă care se bucura în mod exclusiv de luminele științei, care avea drepturi și rituale deosebite și care, însușindu-și toate privilegiile politice, civile și religioase, monopolizase cârmuirea *lucrurilor divine și umane* ale Statului.

Patricianii se coborau din capii celor trei elemente ce servise la formarea poporului roman. Născuți din ginta lor (gens), *fără ca vre-unul din ascendenți, ori cât de departe s'ar putea urca cine-va, să fi fost vre-o dată serv sau client*, (nihil ultra quam ingenui.)

Pe o treaptă inferioară veneau clienții, puși sub protecția, sub dominația patricianilor și cari n'aveau dreptul să se alieze cu aceștia, nici a lua parte la funcțiuni. Fie-care patrician cap de familie avea un număr însemnat de clienți (*magna clientium comitatus manu*), cari erau datori să le dea un ajutor pecuniar. Obligația de fidelitate reciprocă era impusă sub pedeapsă de a fi sacrificat ȕeilor ca trădător (*sacer esto*)¹⁾.

În al treilea rând numai veneau plebeii (plebs, plebei), cari formau partea cea mai considerabilă a poporului, absolut dependente de patriciani, având abia dreptul de vot care în practică devenea neînsemnat. În această clasă intrau toți aceia care nu aveau o gintă proprie și erau de origine incertă.

Pe ultima treaptă era mizerabila populație a sclavilor (sclavi, mancipii), asemănați animalelor, puși între lucrurile existente în patrimoniul cetățeanului cap de familie. Starea acestora se putea schimba prin liberare, dar atunci intrau într-o clasă excepțională lipsită de ori-ce considerație; ei rămăneau obligații foștilor lor stăpâni și li se interȕicea dreptul de a purta inelul de aur, simbol al cavalerismului, semn distinctiv al cetățeanului (*jus aureorum anulorum*). Libertinii au purtat mult timp semnele sclaviei; târȕiū numai, sub regele Servius, s'a ordonat înscrierea lor în triburile urbane, înscriere care, atunci, presupunea calitatea de cetățean.

La început, regiū simȕind nevoia măririi teritoriului acordă calitatea de cetățean tutulor străinilor înviși, pe cari îi transporta la Roma, apoi trimet coloniū în afară.

Sub republică, înmulțindu-se raporturile cu străinii, se fac tratate de alianȕa și se acordă con-

cesiū învișilor. Atunci dreptul cetățenesc se desmembreaza și se acordă în parte.

Ast-fel, ca exemplu, coloniile romane fondate dupe modelul metropolei (*coloniae togatae*) se bucurau în ordinea privată de întreg dreptul quiritar; este însă îndoios dacă aveau același drept și în ordinea politică.

Orașele federate din Latium se bucurau numai de o parte din drepturile cetățenești chiar în ordinea privată, dar unora din ele li se acordase și oare cari drepturi politice (*jus latii, jus latinitalis*); acest drept se concedase și coloniilor latine.

Orașelor din Italia, dupe supunerea lor totală, li se facuse la început concesii mai puțin favorabile; erau însă independente, aveau legile și guvernul lor, comerțul și dreptul de proprietate *ex jure quiritorium* ce atrăgea scutirea de ori ce tribut. Acesta se numi *jus italicum*, care s'a dat și unor coloniū afară din Italia. Dupe rășboiul social însă s'a acordat deplin dreptul de cetate întregi Italiei¹⁾; teritoriul ei a fost asimilat cu *ager romanus* și locuitorii au fost considerați cetățeni romani.

Unele orașe în afară de teritoriul roman se bucurau de drepturi speciale (legibus sui utuntur); aveau un fel de autonomie. Acestea erau *municipiile*. Altele se administrau de prefecți romani și se numeau prefecturi.

În urma acestei expunerii se înȕelege limpede că titlul de cetățean roman se putea da aceluia care avea toate drepturile civile și politice, în cari intra și facultatea de a vota în comiții, a alege și a fi ales în magistratură; de aceea nimeni nu se poate mira că întregimea acestor drepturi era păstrată cu mândrie, că erau solicitate de regi cari le preferau titlului lor.

Să precisăm acum și condițiunea străinilor: unii erau stabiliți la Roma, *peregrinii*, și, dupe cum ați văȕut, raporturile lor cu cetățenii puteau fi diverse; alții, pe cari puterea romană nu-i pusese încă sub dominațiunea ei, *hostis*, erau considerați ca inimiȕi. *Adversus hostem aeterna auctoritas*²⁾. Aceia care nu erau în coprinsul geografic al teritoriului pe care Romanii îl credeau civilizat, erau *barbari*³⁾.

Sub imperiū, calitatea de cetățean se da nu numai dupe exigenȕele politice dar chiar ca favoare, până ce în fine Caracalla o acordă tutulor locuitorilor.

Ori care ar fi cauza determinantă a acestei dispoziții, este cert că de atunci Romanii au putut fi supuși imperiului egalii în drepturi și datorii,

1) Anul 665, lex Plautia, de civitatus.

2) § V, Tabla VI din fragmentele celor XII Table.

3) Nu trec în categoria străinilor pe Latini Juniani pentru că de și în raporturile lor cu Romanii erau tratați ca înviși totuși ei făceau parte din rasa romană.

1) § XXI, Tabula VIII, din fragmentele celor XII Table.

dar că nu mai era vorba de cetățeni romani, de drept cetățenesc. În starea de înjosire politică în care ajunsese acel popor, calitatea de cetățean nu mai avea însemnătate.

Sub Caracalla însă existau încă peregrini. Se crede că acea denumire se da mercenarilor. În timpii din urmă nu mai sunt străini de cât barbarii; dar drepturile politice ale cetățenilor sunt aproape nule. În ordinea privată ei se bucură încă de un simulacru de drepturi civile; raporturile lor juridice, ca și ale străinilor, se regulează prin legi trase din dreptul ginților.

Asupra acestui punct o explicație este necesară. Dreptul ginților nu avea atunci nici unul din caracterele dreptului internațional, fundamentul căruia este consimțământul mutual, expres sau tacit, al popoarelor. La Romani el se apropia mai mult de dreptul natural, dupe cât putea fi înțeles la acea epocă. El a servit de bază pentru a indulci asprimea dreptului civil la formarea legilor pretoriane.

Am străbătut, d-lor, diferitele epoce în cari dreptul relativ la cetățeni și străini s'a schimbat dupe organizațiunea politică a aceluși popor și am insistat din cauza raporturilor istorice și naturale dintre Romani și noi. Colonia romană din Dacia s'a bucurat de dreptul italic, ast-fel că, judecând dupe epoca în care s'a stabilit, avea în raport cu străinii aceeași situație ca și poporul roman.

Este, d-lor, un document mult timp ne înțeles din cauza unei erori în partea ce ne privește și care nu presintă astăzi dificultăți. Vorbesc de un text al lui Ulpian, inserat în Digest, care atestă că *Coloniile Zernensium, aședată în Dacia de împăratul Trajan, s'a acordat dreptul italic* ¹⁾.

În ce a constat raporturile străbunilor noștri cu străinii, din punctul de vedere al dreptului, de atunci și până la descălciătoare, este o cestiune la care nu se poate răspunde de cât prin deducțiuni; se asigură însă că Dacii, — fie cei din părțile învinse și din cari, ori ce s'ar dice, au rămas mulți pe loc, fie din părțile neincorporate și care devenise tributari, — n'au fost considerați ca străini. Acelaș lucru se dice și despre diversele neamuri ce s'au întâlnit acolo dupe colonizare și au rămas pe teritoriul ei. Acestia ca și Dacii s'au contopit cu încetul în elementul roman, ast-fel că în privința lor nu s'ar putea face nici o deosebire din punctul de vedere al dreptului.

Dacă examinăm istoria acestui popor în timpul

diferitelor serii de năvăliri barbare, ne încredințăm că organizațiunea sa originară a trebuit să dispară; că el a fost silit să primească o mulțime de obiceiuri și să adopte parte din moravurile străine. Dacă îl urmărim apoi în deseale lui retrageri la munți, găsim la epoca *descălciătorii* că tot semicercul Carpaților, despre partea românească de astăzi, era locuită de acel popor, cunoscut sub numele de Român, care și transmitea cu trudă din generație în generație frumosul ideal al neatârării sale.

Pe la finele veacului al XIII-lea, visul Românilor se transformă în realitate:

La 1290 Radu Negru, Voievod din Făgăraș, pe care documentele ungare îl numesc Tugomir Basarab, trece munții, descăleacă în Câmpulung, și strămută mai târziu reședința în Argeș, cuprinde apoi șesurile, primesce supunerea banului Craiovei, pune mâna fără împotrivire pe toată Muntenia, o declară neatârnată și face ast-fel «țară nouă».

Data descălciătorei în Moldova este controversată. Ori-care ar fi însă, pe la aceeași epocă sau câți-va ani mai în urmă, se coboară și Dragoș în Moldova cu Românii din Maramureș; dupe el vine Bogdan și țara Moldovei era întemeiată la 1348.

Acestea sunt epocile de când a început să înflorească aci poporul român *altoit pe tulpina dacică* și alimentat cu elemente sănătoase din diferite rase: el merge neconținut înainte pe calea progresului dar păstrează toate caracterele originii sale romane. În prima fasă de organizare, adoptând sistemul celui mai absolut despotism, Domniile lui au putere de viață și de moarte asupra locuitorilor pământeni și străini; ei pot să acorde împământeniri fără nici o formă, fără nici un stagiū. De alt-fel străinii sunt tratați cu multă bună voință și *obiceiul pământului*, ¹⁾ care a ținut mult timp loc de lege, nu făcea aproape nici o deosebire între străini și pământeni.

Causa pentru care se acorda străinilor cea mai deplină toleranță, o găsim nu numai în mulțimea elementelor străine presărate printre Români dar chiar în legăturile de înrudire ale Domnilor cu străinii. ²⁾ Străinul putea să ocupe ori-

¹⁾ A se vedea asupra acestei legi primordiale remarcabila lucrare a d-lui Gr. Lahovari, președintele Inaltei Curți de Casație, ca răspuns la discursul d-lui procuror general ținut cu ocazia deschiderii anului judecătoresc 1892-1893. Vezi *Buletinul deciziunilor Curței de Casație* 1892, pag. 733.

²⁾ Ast-fel se explică Domnia lui Iacob Eraclid (1561-1563) străin născut în Creta sau Samos, care se urcă pe scaunul Domniei Moldovei aproape îndată ce a sosit în țară. Tot ast-fel se înțelege și Domnia lui Iancu Sasu (1579-1582) fiul soaiceii Weiss Iörg din Brașov, însurat cu o Greacă din Rodos (Xenopol, *Istoria Românilor*),

¹⁾ Indicia (In dacia) quoque Zernensium colonia divo Trahiano (Trajan) deducta, juris italice est.

Digest pag. 1694, tit. XV, De censibus, 1 Ulpianus libr. 1, § 8.

ce demnitate, putea să ajungă chiar Domn¹⁾.

Fiind-că vorbesc de obiceiul pământului trebuie să constat că această lege primordială nu a fost vre-o dată codificată, dar că parte din dispozițiunile ei se găsesc răspândite în mai multe documente, din cari s'a putut deduce că conținea oare cari rămășițe ale principiilor dreptului roman modificat prin influința obiceiurilor popoarelor cucerite de colonia romană.

Încă de la începutul organizării acestor state comerțul lor era în mâinele Genovezilor, Armenilor și Grecilor, la cari mai târziu se adăogă Evreii. Toți se bucurau de o deplină toleranță. Străinii în general puteau ocupa funcțiuni și deveni boeri numai prin voia Domnului. Boeria acordată de Domni era poarta prin care străinul putea deveni proprietar chiar de imobile rurale.

Se pretinde încă că această facultate ar fi fost permisă străinilor fără să fie boeri și chiar fără să fie creștini. În orî-ce cas este nelindoios că străinii în general aveau dreptul să cumpere imobile urbane și că în Moldova se permitea Armenilor să cumpere și vii.

Nu intră, d-lor, în cadrul discursului meu expunerea relațiunilor politice și sociale ale Românilor cu străinii, dar este util să menționez că Polonii exercitau o influență predominantă în Moldova, că Ungurii, mai târziu Turcii, apoi Rușii aveau în timp de pace o supremație învederată în ambele țări. Această stare de lucruri explică în deajuns măsurile preservative luate în urmă de Români, la diferite epoce, contra străinilor.

Citez ca exemplu excluderea rudelor, afară de copii, de la moștenirea averilor câștigate în țară

¹⁾ Cităm ca exemplu :

1) Radu Negru (1290-1310) este socrul lui Ștefan Miliutin, regele Serbiei. (Xenopol, Istoria Românilor). El însuși ține o catolică din Ungaria (Photino, Istoria Daciei, vol. I. trad. Sion, p. 4)

2) Alexandru Basarab (1325-1360) a ținut în a doua căsătorie o Bulgară catolică cu care a avut două fete, măritate una cu Strașimir regele Bulgariei, alta cu Simion Staretz țarul Serbilor (ibidem).

3) Vladislav Basarab (1360-1375) și mărită fata, Slava cu Ștefan Uroș fiul lui Ștefan Dușan țarul Serbilor (ibidem).

4) Dan I Basarab al Munteniei (1385-1386) e ginerile lui Lazăr Samoderjetz al Serbiei. Fica lui Dan a ținut pe Mihai craiul Bulgariei (ibid., pag. 8, 15, 16).

5) Alexandru cel Bun al Moldovei (1401-1433) a ținut în prima căsătorie pe ungueroaica Margareta de Losoncz; în a doua pe Ringala sora regelui Vladislav al Poloniei (Xenopol, Istoria Românilor).

6) Ștefan cel Mare a ținut întâi pe Evdochia fca principelui Kievului; în a treia căsătorie pe Maria fca principelui din Mangop (Crimeea). (Xenopol, ibidem).

7) Pioasa Doamna Despina a lui Neagoe Basarab (1508) era fata kneazului Lazăr Brancovici despotul Serbiei (Photino, ibid., vol. I, pag. 16 și 40).

de străini și pe cari legea le atribuia Domniei. Era un fel de *droit d'aubaine* sau *albinagiū*, cum se dicea în Moldova.

Prin excepțiune la regula generală asupra străinilor, găsim iarăși într'un tratat al lui Dimitrie Cantimir încheiat cu Petru cel Mare (13 Aprilie 1771) că «*Moscalii să nu se amestece la boeriile Moldovei, nici să se însoare în țară, nici moșii să cumpere*».

Nu mult după aceea, Ștefan Vodă Racoviță, Domnul Munteniei, dispune printr'un hrisov a nu se mai însura oamenii străini în pământul țării cu fată pământeancă; îi opresce de a intra în rândul boerilor *cu dregătorie* și de a mai cumpăra imobile¹⁾. Hrisovul acesta pune în evidență starea precară de atunci a țării din punctul de vedere al raporturilor pământenilor cu străinii.

Tot ca măsură protectoare, adoptată prin necesitate de obiceiul pământului, se înființase stărostiile în Muntenia, breslele în Moldova. Aceste instituțiuni erau un fel de adunări de meseriași, formate în fie-care meserie pentru a'și apăra interesele, fie contra concurenței mărfurilor străine, fie contra neguțătorilor străini din țară, mai cu seamă contra Armenilor și Evreilor.

Aceste adunări amintesc *colegiile romane* ale căror caractere și obiceiuri le întâlnim în stărosti și bresle. Se pretinde însă că ele ar fi de origină slavă. Orî cum ar fi, este probabil că Români, organizându-se, să fi imitat pe Slavi; dar înfin-

¹⁾ Biblioteca Academiei române, carton 14, document 22.

«Eū Ștefan Mihai Racoviță V.V. bojieio matieio Gospod «vesi zemlii vlahskoi... de vreme ce străinii cari vin aicea în «Țară, Greci, Arbănași, Sârbi și alții, afară de Moldoveani, «unii oameni mai de cinste și cu neamul știut, alții proști «și neștiuți, unii fără de meșteșuguri, iar alții cu meșteșuguri «cojocari, croitori, zlatari, simigii, pitari, casapi și alții, «cei mai mulți goniți din țara și patria lor pentru mul- «tele feluri de răutăți și blestemății ce fac acolo, încă unii «și însurați pe la locul lor.... nu numai că se înrădăcinează «cu întemeiere ci încă se și însoară de iaū fâmee de aici din «pământ și feate de boiari, și cu multe feluri de mijlociri «întră în rindul boiarilor cu dregătorii cari nu sunt de o- «cârbuz lor; din care lucru dregătorile se necinstesc, neamul «boiarilor pămâtenii se ocărăște, câștigul și folosul ce ar «putea să aibă pămâtenii îl apucă ei și se pricinuește de «câște resvratire și stricăciune..... hotărîm Domnia «mea de acum înainte nimeni din străini să nu se «mai însoare aici în pământul țării și să ia feată de «pământeancă, și pămâtenii iarăși, nimeni să nu îndră- «nească a'ri da pe fisa, sau alte rudenii, dupe străin..... «ciar pentru străinii ce s'au însurat până acum sunt suferiți.... «înșă cu orânduiala aceasta ca fieși carele să se astâmpere și «să rămâie la starea boerii ce se află.... supuși ca și pămâ- «tenii la toate praviile și obiceiurile ceale bune ale țării.... «Așisderea hotărîm Domnia mea, nimeni din străini, afară «din Moldovenii ce se vor aședa aici în țară, să nu aibă «voe a cumpăra nici moșie, nici vie, nici casă, nici moară, «nici prăvălie, nici nimic alte lucruri nemîșcătoare; iar «cei ce până acum va fi cumpărat să le stăpânească, însă «cremând la supunerea și orânduiala ce s'a zis mai sus».....
Anul de la zidirea lunei 7272 (1764).

țând aceste aședăminte, să fi adoptat vechiul sistem roman mai potrivit cu apărările rasei lor.

S'a observat, d-lor, că popoarele tinere sunt de cea mai perfectă bună credință în relațiunile lor de interese private; vine însă o epocă când se simte o absolută nevoie de legi scrise și codificate. La Români vedem pentru prima dată asemenea legi în al XVI-lea și al XVII-lea secol amestecate între canoanele bisericesti, scrise de mână și răspândite prin monastiri.

Primele legi tipărite în aceste țări sunt acelea ale lui Matei Basarab și ale lui Vasile Lupu.

La 1640 se imprimă la Govora o legiuire tradusă din slavonește, cunoscută sub numele de *Pravila cea mică a lui Matei Basarab*. Este o culegere de legi bisericesti pe lângă care se găsesc oare care precepte de drept penal și civil.

La 1646 se traduce din grecesce, dupe ordinul lui Vasile Lupu, un amestec de legi civile și penale trase din codul lui Harmenopol.

La 1652 Matei Basarab dă Munteniei un al doilea cod, tradus din grecesce, coprinde o mulțime de canoane printre care reguli de drept penal, apoi oare care dispozițiuni civile.

Tôte aceste legi nu reproduc nici una din dispozițiunile obiceiului pământului relativ la raporturile pământenilor cu străinii ast-fel că legea nescrisă rămâne încă singură aplicabilă în această privință.

Fiind-că vorbesc de legile lui Matei Basarab și Vasile Lupu, notez că sub acești doi Domni începe să predominescă influența greacă și să dispară cea slavă ce preponderase până atunci; că în timp de peste 80 de ani acest nou curent merge crescând. El se manifestă cu putere în învățământul public și privat, în biserică și autoritățile publice; se impune pretutindeni prin cărți; țările române devin centrul culturii grecești care, neputându-se desvolta în țara sa din cauza Turcilor, se incuibează la noi. Limba greacă devine limba Curței și a lumii elegante.

În acea stare de lucruri ce era pentru Români un adevărat pericol național, condițiunea străinilor în țară este preferabilă și când vin domniile fanariote nu au de cât să desvolte situația existentă pentru a termina opera de desnaționalizare ce urmăresc.

Mă opresc iarăși, d-lor, asupra unui monument legislativ foarte important care a făcut epocă în Muntenia.

Alexandru Ipsilant, domn fanariot, s'a ocupat cu stăruință de organizarea justiției în timpul amândurora domniilor sale:

În anul 1775 el regulează printr'un hrisov instanțele judecătorești și competența lor; apoi, după

cinci ani, ajutat de sfatul celor mai de frunte boeri români, publică cu un titlu grecesc *Condica pravilnicească* care conține pe fie care pagină două coloane: una coprinde textul grecesc și alta textul românesc¹⁾.

Această operă este un mosaic legislativ: ea coprinde măsuri regulamentare și disciplinare, reguli de procedură și de competență, dispoziții penale și civile, regulamente asupra raporturilor dintre săteni și proprietari de moșii, reguli asupra epitropiilor, dispoziții importante relative la protimisii, care pe atunci se considera o măsură protectoare având de scop ca pământurile moșnenilor să nu treacă cu înlesnire în mâini străine; ea mai coprinde și alte dispozițiuni dar în care nu se vede nimic relativ la raporturile pământenilor cu străinii.

În direcția culturală acest Domn este însemnat ca reformator al școlilor și al frumoaselor arte, se înțelege tot în scopul întemeierii elementului grecesc. Cu toate acestea, comerțul și industria țerei găsesc o protecție reală în activitatea lui: el reorganisează breslele și adoptă în toate ramurile sistemul protecționist.

Putem cita și în Moldova două monumente legislative cam de la aceeași epocă: unul din 1741, *Aședământul Moldovei* de Constantin Mavrocordat, altul din 1776, *Condică de aședământ* a lui Grigorie Ghica Voevod. Amândouă coprinde măsuri regulamentare.

Menționez în treacăt, d-lor, o însemnată dispozițiune economică și socială luată de acest din urmă Domn: interdicția Evreilor de a locui în sate, de a ține cărciumi și de a lua moșii cu arendă. Ea s'a motivat pe *viclenia și jafurile lor*. Această dispoziție menținută de Domnul Constantin Moruzi s'a aplicat cu mai multă energie de Domnul Alexandru Constantin Mavrocordat.

E locul să notez la activul acestui Domn legiurile sale asupra donațiunilor, zălogirilor, schimburilor și altele coprinse sub titlul «*Sobornicescul hrisov al lui Alexandru Mavrocordat*».

Concomitent cu aceste legi, judecătorul era ținut, prin insuficiența lor, să aplice adesea legile împărătești (Basilicalele) precum și *obiceiul pământului*, ast-fel că interesele private ale locuitorilor erau foarte compromise din cauza contradicțiilor și controverselor.

Aceasta era starea legislativă când Ion Gheorghe Caragea V. V., Domn al Țerei românești, promulgă o nouă legiuire. El declară în porunca de punerea ei în lucrare că a primit pe unele din dispozițiile pravilelor vechi, că a îndreptat pe

¹⁾ Urechii. Ist. Românilor, vol. I, seria 1774—1786,

alte, că a adăugat aceea ce credea de lipsă, aceasta cu sfatul clerului și al boerilor veliți ai divanului; ast-fel că opera sa ar fi o culegere de legi pusă în concordanță cu obiceiurile pământului; în realitate însă, ea nu este de cât tot un extras din condica lui Harmenopol. Legiuirea Caragea s'a promulgat la 1817.

În acelaș an, Scarlat Calimach Domnul Moldovei publică un codice civil în limba greacă copiat dupe codul austriac și îmbogățit cu oare-care idei din institutele lui Justinian; lucrare remarcabilă și meritorie care a fost tradusă apoi în românește și tipărită la 26 Martie 1833.

Evenimentele ce se strecoară de la 1819 până la 1821 schimbă iarăși situația politică a țărilor surori.

Grecii cearcă contra Turcilor o mișcare revoluționară, cunoscută sub numele de *eterie*. Lipsiți de ajutorul Rușilor în cari sperau, sunt învinși și zdrobiți.

Tot atunci se petrecea și mișcarea românească pentru neatarnare, care avortă prin asasinarea șefului ei Tudor Vladimirescu. Boerii care sprijinise această încercare au fost nevoiți să dea chiar ei ajutor Turcilor ca să scape de elementul grecesc. Grație însă acestei mișcări, Turcii de și învingători, înțeleg că este mai prudent să lase să trăiască elementul românesc și acordă cererea boerilor de a se restabili vechia stare de lucruri.

De atunci, poporul român regenerat merge necontentit înainte: domniile pământene se restabilesc, clerul se purifică cu încetul de elementul grecesc, administrația națională înlocuesce pe a străinilor și piin cultura românească, dezvoltată de Asaki în Moldova, de Lazăr în Muntenia, sentimentul românismului se reintăresce.

Mai mult încă: Români se folosesc de acest curent și de rivalitățile dintre Ruși și Turci pentru a câștiga o quasi-independență.

Ocupând principatele în 1828 și căutând să și întărească influența în Orient, Rușii dau acestor țări o organizațiune politică și administrativă prin două deosebite regulamente elaborate cu concursul boerilor. Al Munteniei a fost promulgat la Iulie 1831 și al Moldovei la Ianuarie 1832.

Aceste regulamente stabilesc în princip un sistem de guvernământ constituțional, dar impun, pentru exercitarea lui, concursul protectoratului turcesc și rusesc¹⁾.

În afară de aceasta, în raporturile noastre cu străinii, ideea de stat, de naționalitate distinctă, se desvălue clară din toate dispozițiile lor.

În adevăr, de și străinii sunt părținiți în relațiile economice, comerciale și industriale, având chiar facultatea de a dobândi *drepturi obicinuite de pământeni* prin simplul fapt al înscrierilor între corporațiile locului și supunerea la plata impozitelor¹⁾, totuși ei nu puteau dobândi drepturile considerate ca cetățenesci, drepturile politice și de proprietate imobiliară, de cât naturalisându-se și această favoare ce se acorda numai celor de rit creștinesc, nu se putea obține de cât cu oare-cari garanții că este folositoare statului, dupe cercetarea și chibzuirea Obicinuitei Obștești Adunări și întărirea domnească, în urma unui stagiū de dece ani, care se reducea la șapte dacă străinul se însura cu pământeană nobilă.

Mai târziu, în 1836, s'a acordat străinilor din Brăila o excepție la regula generală dându-li-se drepturi de a cumpăra locuri în acel oraș cu știrea stăpânirei, dând înscris că se vor supune pravilelor pământesci în tot ce privesce acele imobile.

Nu mult dupe aceasta, obicinuita obștească Adunare a Țării românești găsește că art. 379 din Regulamentul organic este *impedicator* pentru străinii care voesc a se naturalisa, stagiul de dece ani fiind foarte lung, și chibzuește că este bine a se reveni asupra naturalisărilor, mare și mică, dar că, în nici un caz, să nu se dea străinilor dreptul de alegător și de a fi ales²⁾. Această chibzuire s'a incuviințat (ofisul No. 402 din 9 Iunie 1840) de Domn care și poruncește să se alcătuiască un proiect în acest sens. Nu găsesc însă că s'ar fi dat vre-o urmare acestei porunci.

Dispozițiile regulamentare din Muntenia relative la străini, sunt puse sub titlul «*Inceputuri de unire mai de aproape între amândouă principaturile*». Tot sub acest titlu se legiferează că lo-

¹⁾ Al. 5 de sub art. 379 din Reg. org.

²⁾ Condica de toate proiectele ce se legiuesc de obșteasca Adunare; No. 98, lit. A. din arhiva adunării.

«*Prea Înălțate Doamne,*

«Obșteasca Adunare luând în deaproape băgare de seamă «coprinderea art. 379 din Regul. organic și chibzuind că «este pe de o parte foarte impedicator pentru străinii ce ar «voi a se naturalisa fiind sorocirea foarte lungă, iar pe de «altă parte căci străinii dobândind odată pământenia se so- «cotesc a avea toate drepturile ca și cei născuți Români; au «chibzuit ca să roage pe Înălțimea Voastră să bine-voiți a «porunci să se alcătuiască un proiect *despre naturalisația «mică și naturalisația mare, fără a se putea străinii la nici «o împrejurare, pe lângă dreptul ce li se dă de a se orîndui «în slujbe publice, să dobândească și dreptul de alegător «și de a fi ales deputat.*»

Semnați: Neofit Ramnicu, Ilarion Argeș, Ghica, I. Fălcoianu, Cornescu, Slătineanu, Herescu, Coțofeanu, Nenciulescu, Grădișteanu, Maior Popescu, D. Fălcoianu, Hiotu, Zătoreanu, Brătianu, Faca, Lipănescu, Urianu, Vișoreanu, Isvoranu, Lapati, Sărăteanu.

No. 361, anul 1840, Iunie 6.

¹⁾ Art. 51 și 53 din Regulamentul Țării românești și art. 54 și 56 din Regulamentul Moldovei.

cuitoii dintr'un principat vor avea aceleași drepturi și în cel-alt. O dispoziție aproape identică se află și în regulamentul Moldovei.

Mișcarea socială de la 1848, care în întreagă Europa a produs urmări mai mult sau mai puțin imediate, s'a petrecut și la noi, dar a fost repede înăbușită prin intervenirea puterilor protectoare și în urma ei a avut loc tratatul de la Balta Liman (1 Maiu 1849) prin care s'a regulat ca Domniile acestor țări să fie numiți pe câte șapte ani de Sublima Poartă cu invoirea Rusiei.

Legile primilor Domni ce au fost ast-fel numiți sunt remarcabile ca organizațiune și administrațiune interioară. Ca parte juridică Domnul Țerei românești, (Barbu Dimitrie Știrbei) a promulgat la 1851 *Condica criminalicească și de procedură*, precum și mai multe legi civile.

Operele legislative ale ambilor Domni nu schimbă în nimic regulele stabilite anterior în privința raporturilor străinilor cu pământeni.

Prin tratatul de la 1856 încheiat la Paris de puterile europene, se recunoscera suzeranitate imperiului otoman asupra principatelor, dar se garanta acestora autonomia și se punea baza unei noi organizări comune, ceea ce era încă un pas spre unire. Apoi, dorința poporului fiind consultată prin două divanuri ad-hoc, Românii declară că voesc să fie autonomi și uniți, să aibe un Principe străin și un guvern constituțional. Aceste puncte au servit de basă conferințelor de la Paris din 1858.

Relativ la raporturile Românilor cu străinii se încuviințase prin protocolul din 11 Februarie 1856 al uneia din conferințele ținute mai înainte la Constantinopol imediat dupe terminarea războiului, ca străinii să aibe dreptul să cumpere imobile în țările române; dar această încuviințare n'a fost respectată de Români în virtutea dreptului lor de stat autonom, așa că starea anterioară a rămas aceeași până la decretul din 19 August 1864 care recunoasce străinilor creștinii din țările în care și Românii au același drept, facultatea de a cumpăra proprietăți imobiliare; dar prin acelaș decret se oprește colonizarea țărilor cu străini¹⁾.

Actul de independență săvârșit la 5/24 Ianuarie 1859 prin îndoită alegere a Domnitorului Alexandru Ion, traducând în fapt principiul unirei, constituția și legile au trebuit să fie puse în concordanță cu noua stare de lucruri; mai mult încă:

¹⁾ Creștinii de orî-ce rit, locuitori în Moldova și Valachia, cari fiind străini prin origină nu erau însă supuși vre-unei protecții străine, au fost considerați ca Români prin convenția de la Paris. Aceștia nu pot fi deci străini.

A se vedea art. 46 din Convenția de la Paris din 7/19 August 1858 și Hotărârea electorală a Inaltei Curți de Casație No. 89 din 28 Martie 1898.

se simțea de mult nevoia unei legislațiuni mai conforme cu starea de civilizațiune de atunci a Românilor ast-fel că, dupe oare-cari lucrări pregătitoare și încercări de unificare, se luă hotărârea de a se abroga toate legile și a se înlocui cu codicele franceze în care, s'au introdus modificările cerute de obiceiurile și moravurile noastre. Aceste codice au fost promulgate și publicate în 1864 și 1865, afară de codul de comerț care fusese adoptat în Țara românească încă din 1840, încât la 1864 a fost destul să fie declarat aplicabil în toată România.

Fie care din codicele noastre poartă titlul materiei ce tratează, dupe cum s'a stabilit printr'un jurnal al consiliului de miniștri din 1866.

Din dorințele Românilor exprimate prin divanurile ad-hoc rămăsese una singură nerealisată. Alegerea principelui Carol de Hohenzollern a implinit și această dorință prin care am putut să atingem cu pași repeși întreg idealul nostru.

În adevăr, în 1866 Poarta recunoaște această alegere; în 1878 se proclamă independența absolută a țării prin tratatul de la Berlin și, în 1881, dupe dorința unanimă exprimată de camerele legiuitoare, Augustul nostru Suveran este investit cu titlul de Rege; România ia un loc de onoare între puterile europene.

Domnilor,

Înainte de a examina dispozițiile legilor în vigoare cari privesc subiectul nostru să impune cugetărei o observație necesară.

Mai este vorba astă-zi de calitatea de cetățean, ast-fel precum se înțelegea în dreptul riguros al Romei? Nu, negreșit. Chiar la Romani, în ultima stare a dreptului, cuvântul cetățean nu mai avea de cât o accepțiune teritorială.

În statele moderne, prin urmare și la noi, diferența de drept între cetățeni și străini nu mai stă de cât în raporturile ce ating suveranitatea și siguranța națională saș, din alt punct de vedere, în drepturile ce ar putea vătămă pe pământeni dacă s'ar acorda străinilor.

Plecând de la aceste idei este natural ca drepturile politice să fie exclusiv rezervate cetățenilor. Străinii nu pot să le pretindă. De alt-fel constituția și legea electorală nu lasă nici o îndoială despre aceasta¹⁾; ele determină condițiunile necesare pentru exercitarea lor. Funcțiunile statului însă pot fi incredințate străinilor, în casuri excepționale și anume statornicite prin legi²⁾.

¹⁾ Art. 6 din constituție.

²⁾ Art. 10 la fine, din constituție. În privința funcțiunilor tendința a fost defavorabilă străinilor chiar din timpii regulamentării. Raportul adunării deputaților din 6 Iunie 1840, No. 360 vorbind de agentul țării la Constantinopol care era

Adevărata dificultate ce se ridică și care trebuie examinată este relativă la drepturile private.

Cetățeanul are aptitudinea legală de a câștiga și a se bucura de drepturile civile, de și în unele cazuri poate să nu aibă esercițiul lor, singura calitate de a fi cetățean nefiind îndestulătoare pentru ale esercita: de ex. minorii, interdiși.....¹⁾.

Străinul se bucură și el în regulă generală de drepturile civile, afară de acelea pe care legea i-le interdicte printr'o dispozițiune expresă²⁾.

Asupra acestui punct de drept găsim o excepțiune importantă formulată în § 5 de sub art. 7 din constituțiune: «străinii nu pot dobândi imobile rurale în România».

Dreptul de a poseda ca proprietar o parte din teritoriul țerei este considerat ca un avantaj ce ar fi primejdios a se acorda aceluia care nu sunt legați prin sentimentele lor cu națiunea. Cu toate acestea, drepturile câștigate de străini de mai înainte sunt tolerate.

Excepțiunea de care vorbesc a dat loc la o controversă foarte însemnată.

Străinii cari moștenesc pe Români, fie abintestat, fie prin testament, pot ei moșteni imobile rurale?

Intr'o primă opiniune admisă de mare parte din instanțele noastre judecătorești se susține că imobile rurale ne putând fi *dobândite* de străini, ei nu pot moșteni imobilele aflate în succesiune.

O a doua opiniune, împărtășită de Inalta Curte de casație și în cele din urmă admisă de secțiunile unite, constată că legiuitorul nostru n'a schimbat ordinea succesiunilor în privința străinilor, că nu le-a ridicat prin nici o dispozițiune dreptul la moștenire, că tot ce voește legiuitorul este ca ei să nu posede cu titlu de proprietar imobile rurale; din toate acestea se conchide că străinul are drept la valoarea imobilelor aflate în succesiune³⁾.

Această cestiune s'a ridicat și cu ocaziunea cererilor de trimitere în posesiune prevădute de alin. II de sub art. 653 din codul civil, și Inalta Curte adoptând același mod de a vedea a decis că acest articol nu distinge între străini și națio-

nali, că prin urmare ei trebuie să fie trimiși în posesiune provisorie, aceasta fiind un mijloc ce legea recunoaște legatarului spre a conserva valoarea imobilului⁴⁾.

Am spus, d-lor, că străinul poate să fie proprietar de imobile rurale câștigate înaintea interdicțiunii prevădute în constituțiune; în ori-ce cas el poate fi proprietar de imobile urbane. Care sunt legile dupe care se regulează raporturile private în privința acestor imobile?

Suveranitatea națională este indivisibilă, ea se întinde asupra teritoriului ca și asupra persoanelor; de aceia legile românești urmează să se aplice imobilelor ori-care ar fi proprietarul, chiar când e străin. Este o simplă aplicare a statutului real. Consecința acestui principiu ne dă soluțiunea la o sumă de cestiuni ce se pot ridica relativ la servituți, la ipotecă, la expropriere pentru cauză de utilitate publică, la urmăriri și altele.

Condițiunea străinilor în raporturile lor cu România prezintă interes nu numai din punctul de vedere al drepturilor reale, dar și în privința drepturilor personale a căror aplicație o găsim mai cu seamă în regulile statutului personal și în dispozițiunile relative la serviciul militar.

Principiul în această materie este că legile personale ale țerei sale urmăresc pe individ ori unde s'ar afla; ele dar trebuiesc aplicate când este vorba de starea și capacitatea străinilor dacă însă nu sunt contrarii ordinii publice stabilită de legile noastre sau bunurilor moravuri, ast-fel precum sunt înțelese în statul nostru.

Se înțelege că legile noastre de poliție și de siguranța publică sunt și trebuie să fie aplicabile străinilor ca și Românilor.

Dreptul străinului de a porni și a sta în judecată înaintea tribunalelor române contra unui Român, este supus condițiunii de a da garanție pentru asigurarea plăței cheltuelilor și daunelor interese, dacă nu are imobile în țară de o valoare îndestulătoare²⁾. (*Cautio judicatum solvi*).

Dupe ce am examinat principalele deosebiri între cetățeni și străini precum și ideea de drept ce le motivează, câte-va cuvinte sunt indispensabile asupra cestiunii de a se sci: cine sunt Români?

Naționalitatea se imprimă individului prin originea lui. Dupe acest vechi principiu de drept roman, care nu este scutit de excepții, sunt Români aceia care se nasc din părinți Români, fără nici o considerație pentru locul nașterii de cât

Grec, cere Domnului: . . . iar pe de alta scoțându-se acest agent să se orânduiască altul d'ntre Români dupe vechiul obicei al țerei.

Semnează: Neofit Râmnicu, Ilarion Argeș, Ghica, I. Fălcoianu, Cornescu, Herescu, Belu, Maior Popescu, D. Fălcoianu, Grădișteanu, Zătreaanu, Nenculescu, Brătianu, Hiotu, Lipănescu, Sărăteanu, Isvoranu, Slătineanu, Racoviță, Faca, Urianu, Dedulescu, Lapati, Vișoreanu.

Arhiva adunării deputaților 139. A.

¹⁾ Art. 6 și 9 cod. civil.

²⁾ Art 11 cod civil.

³⁾ Vezi Buletinul decisiunilor Curții de casație din anul 1897 pag. 668, 1167.

⁴⁾ Registru de hotăriri pe 1898 al secțiunilor unite pag. 16, hotărirea dată la 30 Aprilie 1898 relativă la recursul D-nei Maria Marasi.

²⁾ Art. 15 cod. Civil.

numai în cazul când copilul nu are părinți cunoscuți ¹⁾).

În acest din urmă caz, dupe recunoaștere, copilul nelegitim va avea negreșit naționalitatea părinților; dar dificultatea se presintă atunci când este recunoscut în timpuri și prin acte diferite, dacă părinții lui n'au aceeași naționalitate. Ultimul cuvânt al doctrinei este că, în specie, i se atribuie aceia pe care interesul său o reclamă (*quoties de commodis ejus agitur*).

Dupe codul nostru ²⁾ era destul să fi fost născut și crescut în România pentru ca copilul născut din părinți străini să devie Român, dacă nu s'a bucurat până atunci de vre-o protecție străină și reclama această calitate în timp de un an de la majoritate. Acelora care devenise majori înainte de promulgarea codului, li se acorda un termen de un an pentru a o reclama.

Dar aceste dispoziții au fost abrogate prin constituțiunea de la 1866 și acum, aceia cari sunt născuți și crescuți în România n'au de cât dreptul de a fi scutiți de stagiū dacă vor cere împămenținerea ³⁾).

Cine-va poate fi Român, d-lor, nu numai prin origină sau presumpțiunea originii dar încă prin efectul legii.

Citez mai întâi naturalisația propriū disă.

Casul este prevădut la noi prin art. 7 din constituțiune, care a abrogat art. 16 din cod. civil.

În virtutea prescrierii constituționale, ori care străin, fără osebite de religie, supus său nu vreunei protecții, poate dobândi împămenținerea. Osebit de cerere, el trebuie să și stabilească domiciliul în țară, să justifice că are un capital sau meserie și să locuiască aci în timp de zece ani în care să dovedească că este folositor țerei.

De acest stagiū sunt scutiți cei cari au adus în țară industrii sau invențiuni utile, cei cari au talente distinse, cei cari fondează aci stabilimente mari de industrie sau comerț; în fine, și de aceeaștia am vorbit, cei cari fiind născuți și crescuți în țară, nu s'au bucurat de nici o protecție străină.

Eraū asemenea scutiți de stagiū cei cari serveau sub drapel în timpul războiului pentru independență.

Naturalisația propriū disă se dă prin lege și individual; ea nu are efect retroactiv.

Tot prin efectul legii devin românce femeile străine care se căsătoresc cu Români.

¹⁾ Art. 8, al. 3, cod. civil.

²⁾ Al. 1 de sub art. 8 codul civil.

³⁾ Al. 6, § 2, art. 7 din constituție.

Copilul născut dupe ce tatăl său a pierdut calitatea de Român, este negreșit străin; dar, prin beneficiul legii, el va putea dobândi această calitate obținând autorisația guvernului de a se întoarce în țară și renunțând la distincțiunile străine contrarii legilor române.

Este în fine destul să fie cine-va Român de origine, fie el locuitor în ori-care stat, pentru a putea redobândi această calitate printr'un simplu vot al camerilor legiuitoare dacă declară că se leapădă de protecția străină. ¹⁾

Doctrina numește toate aceste împămenținiri, *naturalisări de favoare*.

Locuitorii unui teritoriū străin, atașat voluntar sau silit la România, devin Români în lipsă de stipulațiunii contrarii prin tratate. Putem da ca exemplu anexiunea Basarabiei și mai recent aceia a Dobrogei.

Acest mod de împămenținire se numește în doctrină, *naturalisație în globo*.

Legile noastre prevăd, d-lor, și casurile în cari se perde calitatea de Român. Ele sunt, în sens invers, aproape aceleași ca și cele în care se câștigă această calitate. Toate sunt bazate pe voința expresă sau presumată a individului; dar legiuitorul redeschide cu înlesnire porțile cetățeniei aceluia care voește să redevie Român.

Dacă însă Românul intră în serviciul militar la străini, sau se alătură pe lângă vre-o corporație militară străină fără autorisația guvernului nostru, nu numai perde calitatea de Român, dar nu va putea reintra în țară de cât cu autorisația guvernului; mai mult: el devine pasibil de penalitățile prevădute de art. 66 și urm. din codul penal, dacă ar purta armele contra României.

Românca ce se căsătorește cu un străin nu suferă de cât o suspensiune de drepturi, fiind-că redevine româncă prin simplul fapt al văduviei.

Aceasta este, d-lor, resumatul economiei legilor noastre actuale relativ la cetățeni și străini.

Ați vădut că în antichitate cetățeanul era reprezentantul forței, stăpânul care centralisa toate

¹⁾ Art. 9 din constituțiune.

Găsec în colecția oficială de ofisuri și deslegări date în timpul Domnitorului Mihail Grigore Sturza Voevod până la 1844 «Adresul secretariatului de stat din 1835 Octombrie 29, No. 1760» către logofetia dreptății relativ la procesele străinilor, în care se dice că «*familia protegitilor nu este datoare a urma calitaua părinților, și mai vartos se socotește slobodă a îmbrățișa iarăși aceia a patriei în care s'a născut*» ast-fel că dupe cum rezultă din acel act era destul ca Românul ce se pusese sub protecția străină, să declare înainte instanței judecătorești că rămâne Român pentru ca să fie tratat ca atare în timpul procesului.

avantajele, pe când străinul era inamicul exclus de la toate drepturile; că această idee era aplicată în consecințele sale cele mai neomenoase.

Ați vădut că timpul trecând peste prejudecăți și indulcind asprimea legilor, drepturile cetățenilor au încetat de a fi exclusive; că s'a recunoscut și străinilor care care facultăți, mai întâiu prin tratate apoi prin raporturile necesare dintre popóre.

D-v, știți că mai târziu, chiar prevalând dreptul celui mai tare, pe când vexațiunii de tot felul întrețineau animosități, totuși a triumfat ideea că *neamul omenesc nu este de cât o mare familie* și că consecințele principiului *fraternității generale* nu pot fi limitate de cât prin necesitatea apărării teritoriului, ast-fel că străinii nu au fost excluși de cât de la drepturile ce privesc organizațiunea politică și acelea ce ating suveranitatea națională.

În ce privește drepturile politice, ideea de naționalitate fiind nedespărțită de ele, comunul bun simț ne spune că trebuia să fie exclusiv rezervate cetățenilor. Nu este tot ast-fel în ce privește drepturile private. De o cam dată știința modernă face o importantă deosebire asupra lor:

De o parte acelea care isvorăsc din însăși natura omului, fondate pe necesitatea existenței sale în societate, fără cari el nu și pôte îndeplini menirea; de altă parte, acelea care sunt legate de existența națională.

Asupra celor d'ânteu, generalitatea popoarelor nu mai face nici o deosebire între cetățeni și străini. Pe cele de al doilea, sunt încă națiuni care le rezervă exclusiv cetățenilor. Este însă de observat că sentimentul unității omenești înlocuiește pe nesimțite în lumea întreagă, din ce în ce mai mult, pornirile tradiționale.

Nu voesc să anticipez asupra viitorului, nici să ating cestiunea oportunității, dar mă întreb dacă nu s'a apropiat ziua în care națiunile să nu mai fie silite a se depărta de ordinea naturală ce trebuie să fie adevărata ordine legală.

Domnilor,

Reluând lucrările noastre, dureroasa amintire a perderilor ce am încercat în cursul anului judecătoresc ce a trecut, ne revine iarăși.

George Filitti a rostit acum un an, depe acest fotoliu, substanțialul dar ultimul său discurs «*despre efectele erorii de drept și de fapt*» pe care d-v l'ați apreciat în destul.

Mihail Poenaru Bordea, care prin meritele sale se făcuse în scurt timp iubit și stimat de noi toți, lipsea atunci reținut de cruda boală care trebuia să l smulgă curând d'între noi.

Nu am nevoie, d-lor, să expun calitățile deosebite ale acestor bărbați; două discursuri remarcabile, pronunțate unul de d. Prim Președinte și

altul de d. consilier Ștefănescu, au desinat cu colorii vii schițe complete asupra vieții lor ca magistrați.

Mi rămâne să îndeplinesc plăcuta datorie de de a înregistra venirea între noi a doi magistrați nu mai puțin distinși: d. consilier G. N. Bagdat și d. procuror de secție St. Stătescu a căror știință de drept și putere de cugetare am putut cu toții să le constatăm la primul lor debut.

Am onoare, d-lor, a pune în vederea d-v, tabloul activității acestei Inalte Curți pe anul judecătoresc ce a expirat.

Răspunsul D-lui președinte Gr. Lahovari la discursul D-lui procuror general:

Domnule Procuror general

Subiectul despre Cetățeni și Străini, pe care l'ați tratat cu atâta competență și talent, este interesant și vast.

A urmări istoria diferitelor clase ale cetățenilor cât și a diferitelor grade ale străinilor, atât în imperiul Roman, cât și în imperiul Bizantin, precum și la noi, în secolii precedenți, este un studiu din cele mai interesante.

În privința străinilor, la noi, pe timpul regulamentului, adică în perioada de timp de la 1831, August 15, când s'a pus în lucrare regulamentul organic și până la 1865, Decembre 1, când s'a pus în aplicare noul codice civil, erau în țară două categorii de străini, sau mai bine zis de Neromâni.

Prima categorie era creștinii din imperiul otoman, supuși turcești, precum erau Sârbii, Grecii, Bulgarii, Arnăuții, Macedonenii. Am zis creștinii, însă mai corect trebuia să zic *ortodoșii supuși otomanii*.

A doua categorie era străinii, propriu zis, precum erau Austriacii, cari se numeau sudiți adică *subditus, supus*; apoi Rușii, Nemții, Francezii.

Cei d'întăiu, adică creștinii supuși otomanii, se chemau *Raiale* și aveau drepturi în țară ca și pământeni.

Cei d'al doilea, supuși străini, n'aveau nici un drept.

Ast-fel, încă din anul 1833, logofătul dreptății porunceea prin circulara sa cu No. 4469 tribunalelor, ca la judecătoria lucrurilor nemișcătoare, prin mezat sau de bună voe, să se cerceteze a nu fi sudiți cumpărătorii, și în raportul ce se face logofeției să se arate dacă cumpărătorii sunt raiale.

Aceiași prohibițiune se repetă și în anul 1843, prin circulara No. 2637, de a nu se adeveri actul pentru stăpânirea lucrurilor nemișcătoare pe nu-

mele supușilor străini, ori prin moștenire sau prin cumpărătoare, nefiind slobozi.

Supușii străini aveau privilegiul încă din anul 1832, de a fi asistați la judecată de un dragoman, și astfel circulara cu No. 10,078, poruncea tribunalelor a nu da hotărîre pentru vre-un sudit, fără a fi față dragomanul din partea protecției sale, căci hotărîrea, se va cunoaște desființată.

Supușii străini, în procesele lor civile, nu se judecau de tribunalele țerei, astfel fel poruncea tribunalelor circulara din 1832, sub No. 5675, ca pricinele politicești dintre sudiiți cu sudiiți să nu le judece, ci numai acelea între raia cu sudit, fiind față la cercetarea lor și starostea protecției suditului.

În același sens se aplica aceste principii și la anul 1843, când pricinele între un supus serbienesc și altul elinesc, nu se judecau de consularatul elinesc, ci ca niște raiale se judecau de judecătorii țerei.

Domnul Ministru al Justiției dorește să modifice Codicele de procedură civilă și ne-a comunicat și nouă această dorință a Domniei Sale.

Îmi voi permite dar astăzi a face dinaintea Domniilor-Voastre un studiu succinct despre unele dispozițiuni ale acestui codice.

Acest codice, opera savanților juriști, frați Boerescii, promulgat în anul 1865, a fost atunci un adevărat progres pentru justiție, în comparațiune cu procedura civilă anterioară, care se compunea pe atunci din câte-va articole din Codul Caragea, din câte-va dispozițiuni din Regulamentul Organic și din câte-va circuli Ministeriale.

Astăzi însă după 35 de ani de practică, după ce s'a constatat că conține mai multe defecțiuni, este indispensabil să fie supus unei noi revizuirii.

Actualul Ministru al Justiției, acest bărbat, pe cât de patriot, pe atât de savant, va avea de sigur acea stăruință de a-și termina opera începută și de a dola țara cu un codice de procedură perfecționat.

Contradicțiunile între diferite texte ale aceleiași legi, controversale la care ele dau loc, toate aceste antinomii, sunt foarte dăunătoare pentru justiție.

Judecătorul este silit de lege să judece negreșit procesul și, prin urmare, în fața a două texte contradictoare, este silit să aleagă pe unul; între două teorii este silit să dea preferența uneia din ele pe care își va basa în urmă hotărîrea.

Pe de altă parte fie-care împlicinat la rîndul lui își întemeiază pretențiunile sale pe un text de lege și partea remasă de judecată nu se poate convinge nici odată că a putut perde procesul

atunci când avea chiar un text de lege pentru dînsa; ea crede din contra că a pierdut pe nedrept și acuză pe magistrați de nedreptate.

Antinomiile dintr'o legislațiune sunt tot ce poate fi mai nenorocit într'o societate.

Aceste antinomii trebuie să dispară în noul codice de procedură.

Îmi voi permite a cita astăzi pe scurt câte-va din aceste antinomii.

La licitațiunile benevole pentru eșire din indivisiune, în care figurează și minori, după art. 689 pr. c., ordonanțele de adjudecare nu pot fi atacate cu recurs, de oare-ce art. 558 și 559, după care recursul este admisibil la licitațiuni, nu sunt menționate și în art. 689, care prescrie procedura de observat la aceste licitațiuni benevole.

Pe de altă parte însă la vînzarea imobilelor minorilor, art. 403 și 404 din codicele civil ordonă să se observe toate formalitățile prescrise pentru vînzările silite; la aceste vînzări silite există dreptul de recurs, de oare-ce aceste articole 403 și 404 din cod, nu interzic recursul în casațiune.

Antinomia între aceste două dispozițiuni legislative este evidentă și a dat loc la controverse și la multe procese străgănitore și dăunătoare pentru părți.

O altă antinomie găsim la supralicitări.

Pentru supralicitare art. 546 pr. c. zice că tribunalul va anunța pe părți ca peste opt zile să vină iarăși la tribunal. După art. 729 pr. c. aceste zile urmează să fie înțelese libere, astfel că părțile trebuie să vie în ziua a zecea.

Pe de altă parte însă art. 549 pr. civ. prescrie ca în ziua a opta după adjudecare tribunalul să pue imobilul din nou în licitare.

Antinomia este și aici evidentă; controversa s'a iscat dacă aceste opt zile ale supra-licitării trebuie să fie libere sau simple, controversă care a produs multe procese și multe pagube părților.

O altă antinomie există la vînzările silite și astăzi dată părțile se ceartă adesea pentru sume însemnate.

După art. 1305 din c. c. speșele vînzării cad în sarcina cumpărătorului, când nu există stipulațiune contrarie.

Pe de altă parte însă după art. 579 pr. civ. *taxele* și cheltuelile urmează a fi oprite cu preferință din prețul adjudecațiunii de către judecătorul comisar.

Și aci antinomia este evidentă, și controversa se ridică mai la toate vînzările, dacă taxele de transmitere către Stat urmează a fi plătite de adjudecator peste prețul adjudecațiunii sau dacă urmează a fi reținute din acel preț.

Controversa, dacă lipsa de la înfățișare urmează a fi justificată de partea judecată în lipsă, sau dacă opozițiunea ei trebuie să fie primită fără justificare, se ridică foarte des din'aintea instanțelor judecătorești, și este foarte cunoscută.

Această controversă a luat naștere din textele contrazicătoare ale procedurii.

În procedură mai există dispozițiuni cari nu și-au avut nici odată aplicațiune în practică, niște dispozițiuni superflue, cari ar trebui suprimate.

Ast-fel cerințele art. 100 din pr. civilă, cari dau facultate părților, în cauzele de divorț, de a fi însoțite, pe lângă avocați, de trei rude sau amici, nu și-au avut aplicarea.

Asemenea alin. 1 al art. 330 pr. civilă, care prescrie d'a se chema un avocat titrat după ordinea tabloului pentru a complecta o Curte, nu și-a avut aplicarea, fiind-că la noi nu s'a putut face tabloul avocaților după vechime.

Asemenea prescripțiunea edictată de art. 442 și 538 din pr. c. ca vânzările publice să se facă *cu ușile deschise*, n'a putut să și aibă aplicațiunea în practică mai vartos pe gerul bobotezii.

În practică nu s'a putut asemenea introduce prescripțiunea art. 147 pr. c., de a se da două hotăriri deosebite, una asupra fondului și alta asupra cheltuelilor de judecată.

Ceea ce însă a fost mai regretabil este că cartea a IV-a din procedură, *despre arbitrii*, nu și-a găsit aplicațiunea în practică.

Eū cred, că restricțiunea ce s'a pus la arbitragiū de art. 341 pr. civ., de a nu se constitui un tribunal arbitral de cât cu voința ambelor părți, este adevărata cauză că numărul litigiilor tranșate prin arbitragiū a fost atât de restrâns.

Otelul special pentru vânzări, prevăzut de art. 432 pr., așteaptă încă pe meșterii zidari ca să l construiască.

Ultimele cuvinte din articolul 154 pr.: «Se va înscri, în josul hotăriri date în lipsă, primirea sau respingerea opozițiunei», nu s'a putut aplica în practică, pentru că asupra opozițiunei se pronunță o nouă hotărire, și pentru că prima hotărire, pronunțată în lipsă, nu se mai află în grefă, ci în mâinele părților.

Asemenea și lacunele într'un codice dau rezultate deplorabile în aplicarea legilor și în judecarea diferitelor cauze.

O lacună regretabilă există la licitațiuni.

La licitațiunile cari se urmează după art. 553 pr. c., atunci când adjudecatarul n'a depus prețul, (licitațiuni cari se numesc în limba franceză *sur folles enchères*) primul adjudecatar insolubil, care n'a depus prețul, se consideră cu drept cuvânt

ca liberat, când un nou adjudecatar a dat același preț face unul mai mare, de oare-ce după principiile de drept art. 1128 se consideră că s'a operat o novațiune în persoana debitorilor, substituindu-se un nou debitor celui vechiū.

În practica lucrurilor s'a întemplat, ca mai mulți adjudecatari să nu depue prețul și imobilul să fie scos în vânzare de mai multe ori (*sur folles enchères*). Răspunzător de plata diferenței este numai ultimul adjudecatar.

De multe ori un debitor, ca să oprească vânzarea imobilului său urmărit, pune să concureze amatori de compleșență, riscând a plăti numai o mică diferență a ultimului adjudecatar, și prelungind ast-fel, în infinit, vânzarea imobilului său ipotecat.

Este dar indispensabil, dacă legiuitorul vrea să înlătore șicanele și să dea un efect sigur prescripțiunilor de la vânzările silite, să edicteze că toți adjudecatarii rămân răspunzători până la definitivă adjudecare.

O altă lacună întelnim la recursurile în casațiune contra ordonanțelor de adjudecare.

La recursurile ce se fac în casațiune, după procedura civilă și după legea Curței de Casațiune, actele atacate trebuiesc alăturate pe lângă recurs.

După art. 559 pr. civ. însă termenul de recurs de 40 de zile contra ordonanțelor de adjudecare curge de la data ordonanței, iar nu de la comunicare.

Adesea ordonanțele se dau cu mult mai târziu de 40 de zile din cauza nedepunerii prețului și a nescoaterei din nou în vânzare a imobilului; este dar indispensabil a se adăoga la acest articol: «*fără alăturarea actului de adjudecare*».

O altă lacună.

Părțile litigante, ca să și dovedească acțiunea, cer adesea o cercetare la fața locului.

Părțile de multe ori cer o cercetare locală și atunci când văd că vor perde procesul, pentru ca să amâne judecarea și condamnarea lor.

Acest mod de probațiune ar trebui să nu fie admis de instanțele judecătorești de cât după ce partea va fi depus suma trebuincioasă pentru toate cheltuelile de făcut. Alt-fel acest mod de probațiune devine o adevărată șicană și un desastru tocmai pentru partea care este de bună credință.

O altă lacună.

La art. 196 și 241 pr. civ. se zice ca forma jurământului să se modifice după cum prescrie religiunea martorului.

Acest articol a dat loc la multe cortroverse și este necesar a se prescrie pe viitor chiar în procedură, modificările jurământelor ast-fel precum

se făcuse în Moldova prin circulari ministeriale aflate în colecție.

Nu mai puțin gravă este lacuna de la citațiunii.

Citațiunile părților, acea bază a orîi cărei procedurî, este plină de lacune și defectuoasă, d. e. :

Când un român n'are nici domiciliu nici reședință cunoscută, citațiunea care i s'a adresat, să afige pe ușa tribunalului și se publică în foaia de anunțuri oficiale, (al. 6 art. 75). Nu este sufficient a se face numai atât.

Domiciliul defendorului îl arată tot-d'auna demandorului, care are tot interesul a'l ascunde, și multe persoane s'a'v zut judecate în lipsă și irevocabil.

Evident că această lacună trebuie îndeplinită.

Până a ajunge la această extremitate de a se publica citațiunea prin *Monitor*, trebuie să se încerce a se da citațiunea mai întâiu la diferitele domiciliuri ce poate avea o persoană, la domiciliul de origină, la domiciliul ales, la domiciliul de fapt, la domiciliul de drept și chiar la domiciliul politic.

Citarea străinilor, cari nu se află în România, ci în străinătate, este și mai defectuoasă.

O altă dispozițiune legislativă, care însă nu se prezintă prea des în practică, conține și ea o lacună.

Voesc să vorbesc de art. 494.

Trebuie asemenea deslușită și complectată dispozițiunea acestui art. 494, care zice, că creditorii personali ai unui comoștenitor, nu vor putea să urmărească și să pună în vânzare partea indivisă a debitorului lor, în imobilele moștenirei, până ce mai întâiu nu vor provoca împărțeala imobilelor posedate în comun.

Prin această dispozițiune, ast-fel cum este edictată, se crează creditorului dificultăți insurmontabile și chiar imposibilități de a obține plata creanței sale.

Unele tribunale, vedând aceste dificultăți, au admis că se poate vinde partea indiviză a unui coherede, cum am zice partea jumătate din succesiune, fără a fi trebuință d'a se face mai întâi împărțeala.

Aceste tribunale s'a'v luat pe semne după textul Genevei, care zice: *si la quotité en est certaine et liquide*.

Acest alineat însă al textului străin a fost suprimat de legiuitorul român.

El ar trebui adăogat.

Mai există o lacună care se resfrânge asupra magistraților.

Părțile se plâng că cheltuelile de judecată ce li se acordă de instanțele judecătorești nu sunt în raport cu cele reale făcute de ele. Și părțile litigante au dreptate. Insa ar trebui ca în art. 146 să se adauge diferite alte cheltueli ce ur-

mează a fi rambursate; să se fixeze un procent de acordat advocaților în fie-care cauză; să se dea părților despăgubiri pentru străgăniurile suferite, ținându-se în seamă buna sau reaua creștință a fie-cărei părți litigante.

În codicile nostru de procedură mai întâmpinăm și multe *anomalii* greu de explicat.

Ast-fel adjudecatorul, după art. 567, devine proprietar din ziua chiar a adjudecațiunii, de și depune prețul după o lună, conform art. 551, ast-fel că el percepe fructele și veniturile imobilului adjudecat pe o lună, fără nici un drept.

Pe de altă parte proprietarul e obligat a plăti dăbânzile până în momentul depunerii prețului adjudecațiunii, ast-fel că bietul proprietar pe de o parte nu are fructele imobilului său, iar pe de alta este îndatorat să plătească dobânzile.

Altă anomalie.

Intr'o licitațiune, adjudecatorul este persoana cea mai inocentă și tocmai ea se vede expusă pe nedrept la pagubi.

Ast-fel, după ce se casează o adjudecațiune, sumele consemnate, dupe art. 563, se restituie adjudecatorului; însă, după legea casei de depunerii, dânsul pierde și dobânda pe 2 luni și își primește și banii într'altă monedă decât cea depusă.

Ar trebui găsită altă modalitate pentru depunerea prețului adjudecațiunii.

În toate aceste privințe sub care am examinat dispozițiunile codicelui actual de procedură, se pot cita mai multe exemple; timpul însă și procesele ce mai avem de judecat astăzi mă silesc să termin.

M'am mai întrebât dacă la revisuirea noului codice de procedură nu s'ar putea introduce și unele dispozițiuni din vechile noastre proceduri din secolii trecuți.

Procedura civilă însă își trage natura și esența sa după constituțiunea fie căruî stat și din moravurile fie cărei epoci; după gradul de cultură și de civilizațiune a fie căruî popor din fie-care epocă; ast-fel că istoria procedurii civile, atât de interesantă pentru istorici, nu poate servi întru nimic legislatorului.

Pe când adagie vechi populare au fost introduse în codul german modern, precum: *Kauf bricht miethen*. Pe când dispozițiuni legislative vechi și antice își găsesc locul și valoarea într'o legislațiune nouă, dispozițiunile însă de procedură devin, cu timpul, inutile.

Aceasta o vom vedea din unele exemple ce voiți avea onoarea a cita.

Ast-fel, în timpii anteriori, nu exista dreptul de opozițiune și pârătul era adus *cu sila* la judecată de către un agent al Divanului, care se numea

după vremuri, sau aprod sau zapciū hătmanesc. Pârâtul câte o dată era și bătut.

Indreptarea legei, din a. 1652, acel monument legislativ și literar neperitor, prescria următoarea procedură pentru citarea și judecarea unui arhierieū.

«Iară de 'l vor chema și nu va merge la judecată, atunci trimit doi arhieriei, ca de la fața a tot soborul, și 'l chiamă să vie; iară de nu va veni, iară trimite pe alți doi arhieriei și 'l mai chiamă să vie să se judece pentru ciale pări ce'l pârâsc; Deci de nu va veni și 'i vor porunci și a treia oară, și nu va vrea să meargă, atunci i se face ispravă de judecată lui, sau i se ia de tot arhieria lui».

Regulamentul organic introdusese, prin anexa lit. S. de la capul al optulea, o procedură nouă, sub nume de *protestație*.

Când o parte era jignită în dreptățile sale, sau printr'o înșelăciune din partea adversurului, sau printr'o violațiune a regulilor de procedură, dēnsa avea dreptul a da o protestație înscris la același tribunal său, în cas de refus, la logofătul dreptăței.

Mai găsim o veche instituțiune de procedură, numită Feria, Heria, Fereon.

Acēsta era o cauțiunece depunea partea câștigătoare.

Intr'o carte de judecată de la Ieremia Movilă din anul 1604, citată de Melchisedec în chron. Hușilor, între 2 partide de rezeși, se zice de partida, ces'aū găsit la judecată că are dreptate: «și ș'aū pus lor fereon 12 zlofi. Altul de aici înainte, ca să n'aibă a'i mai trage».

Intr'o altă carte de la Vasile Vodă, din anul 1646, citată tot de Melchisedec, despre procesul judecat la Domnie, se zice, că partea care a avut dreptate: «Ș'a pus heria 12 taleri în visteria Domnească. Iar cea l'altă parte aū rămas după toată legea țerei».

Precum vedem, din trecut, o procedură civilă nu poate să adopte nimic; ea trebuie tot-d'auna să se inspire de principiile de dreptate, libertate și equitate spre cari tind continuū timpurile viitoare.

MIȘCAREA ÎN MAGISTRATURĂ

D. *Ion I. Teohari*, actual judecător de ședință la tribunalul Neamț, în aceeași calitate la trib. Suceava;

D. *Oscar State*, actual judecător la ocolul I Botoșani, judecător de ședință la tribunalul Neamț;

D. *Mihail D. Patron*, actual judecător la ocolul Neamț, în aceeași calitate la ocolul I Botoșani;

D. *George N. Săvulescu*, actual judecător de ședință la tribunalul Suceava, judecător la tribunalul Neamț;

D. *Ioan Cămpineanu*, actual judecător la Ocolul VI București, judecător de ședință la trib. Covurlui;

D. *Nicolae C. Drăgănescu*, actual judecător de ședință la trib. Covurlui, judecător la ocolul I Galați;

D. *Ioan G. Ianculescu*, actual judecător la ocolul I Galați, judecător la ocolul VI București;

D. *Neculai C. Penculescu*, actual procuror la trib.

Tecuci, judecător de ședință la trib. Putna, în locul d-lui *Lazăr Bădescu*, care trece procuror, la trib. Tecuci;

D. *Titu Moscuna*, actual judecător la ocolul Tutova județul Tutova, în aceeași calitate la ocolul Urziceni, jud. Ialomița, în locul d-lui *Dimitrie Ispasiu*, care trece în locul d-lui Moscuna;

D. *Ioan Ionescu*, actual ajutor la judecătoria ocolului Motru, jud. Mehedinți, în aceeași calitate la judecătoria ocolului Olt, județul Olt, în locul vacant;

D. *George Hârgot*, ajutor la judecătoria ocolului Motru, județul Mehedinți;

D. *Ioan Zaharia*, actual ajutor la ocolul I Pitești, în aceeași calitate la ocolul Vida, județul Vlașca, în locul d-lui *Vasile Popescu Moroianu*;

D. *Dim. Diaconescu*, ajutor la judecătoria ocolului I Pitești;

D. *George Poteca*, actual ajutor la judecătoria ocolului Târgoviște, în aceeași calitate la ocolul R.-Vâlcea, în locul d-lui *Titu Magheru*, care trece în locul d-lui Poteca;

D. *Dimitrie Ionescu*, actual portărel la trib. Vlașca, cap de portărel la același tribunal în locul vacant;

D. *Constantin Dragomirescu*, fost portărel la trib. Vlașca. portărel la acel tribunal;

D. *Victor Nedeleșcu*, actual copist la trib. Vlașca, ajutor de grefă la același tribunal în locul vacant;

Următoarea mișcare în magistratură s'a făcut pe ziua de 1 Septembrie:

D. *Mihail Durma*, licențiat al facultăței juridice din București, actual judecător de ședință la tribunalul Ilfov, a fost numit judecător de instrucție la tribunalul Vlașca, în locul d-lui *Alexandru Marinescu-Iliad*.

D. *Matei A. Baly*, licențiat al facultăței juridice din București, actual supleant la tribunalul Covurlui, întrunind condițiunile art. 59 din legea de organizare judecătorească, a fost numit judecător de ședință la tribunalul Ilfov în locul d-lui *Mihail Durma*, trecut în alt post.

D. *Ioan D. Antoniadă*, licențiat al facultăței juridice din București, actual judecător la ocolul Constanța, judecător de ședință la tribunalul Vlașca, în locul d-lui *George I. Coculescu*, trecut în alt post.

D. *Cristea Georgescu*, licențiat al facultăței juridice din Iași, actual judecător-sindic la tribunalul Constanța, judecător la ocolul Constanța în locul d-lui *Ioan D. Antoniadă*, trecut în alt post.

D. *Dimitrie Moldoveanu*, licențiat al facultăței juridice din București, actual judecător la ocolul Turnu-Măgurele, judecător-sindic la tribunalul Constanța, în locul d-lui *Christea Georgescu*, trecut în alt post.

D. *Constantin I. Tănăsescu*, licențiat al facultăței juridice din București, actual judecător-sindic la tribunalul Teleorman, judecător la ocolul Turnu Măgurele în locul d-lui *Dimitrie Moldoveanu*, trecut în alt post.

D. *George I. Coculescu*, licențiat al facultăței juridice din București, actual judecător de ședință la tribunalul Vlașca, judecător-sindic la tribunalul Teleorman, în locul d-lui *Constantin I. Tănăsescu*, trecut în alt post.

D. *George D. Niculescu*, licențiat al facultăței juridice din București, actual judecător la ocolul Olt, județul Olt, în aceeași calitate la ocolul Mihăileni, județul Dorohoiu, în locul d-lui *George Kernbach*.

D. *Victor Nestor*, licențiat al facultăței juridice din București, fost judecător de instrucție, întrunind condițiunile art. 51 din legea pentru judecătoria de pace, judecător la ocolul Olt, în locul d-lui *George D. Niculescu*, permutat.

D. *Dimitrie Dumitrescu*, licențiat din București, actual judecător la ocolul Jiul, județul Gorj, în aceeași calitate la ocolul Motru județul Mehedinți, în locul d-lui *Constantin Vulpescu*.

D. *Constantin Vlădoianu*, licențiat al facultăței juridice din București, actual judecător la ocolul Cloșani, județul Mehedinți, în aceeași calitate la ocolul Jiul, județul Gorj.

D. *Ioan I. Anastăsescu*, licențiat al facultăței juridice din București, actual ajutor la judecătoria ocolului Cloșani, județul Mehedinți, întrunind condițiunile art. 51 din legea pentru judecătoria de pace, judecător la același ocol.

D. *Alexandru Brătășanu*, licențiat al facultăței juridice din București, fost judecător de pace, întrunind condițiunile art. 51 din legea pentru judecătoria de pace, ajutor la judecătoria ocolului Cloșani, județul Mehedinți.

D. *Eugeniu M. Bonachi*, licențiat al facultății juridice din București, actual ajutor la judecătoria ocolului I Calași, supleant la tribunalul Covurlui, în locul d-lui Matei R. Balș, înaintat.

D. *Dimitre Gheorghiu Haralamb*, licențiat al facultății juridice din București, substituit la tribunalul Constanța, supleant la tribunalul Mehedinți, în locul d-lui Alexandru Cămenița.

D. *Emilian Constantinescu*, licențiat al facultății juridice din București, fost substituit la tribunalul Constanța.

D. *Paul Drăgănescu*, licențiat al facultății juridice din București, actual ajutor la judecătoria ocolului Alexandria, județul Teleorman, în aceeași calitate la judecătoria ocolului Roșiori de Vede din același județ, în locul d-lui Alexandru Simionescu, demisionat.

D. *Dimitre Popovici*, fost ajutor de judecător, portărel la tribunalul Mușcel în locul vacant.

D. *Orășanu*, portărel la tribunalul Ilfov în locul d-lui Ispas Bolintineanu.

D. *Christea Alexianu*, licențiat al facultății juridice din București actual procuror de secție la Curtea de apel din Craiova intrunind condițiunile art. 62 din legea de organizare judecătorească, procuror general la aceeași Curte, în locul d-lui Const. D. Stefu, demisionat.

D. *Geblescu Nicolae*, licențiat al facultății din București, actual prim-procuror la trib. Dolj, procuror de secție la Curtea de apel din Craiova, în locul d-lui Crist. Alexianu, înaintat.

D. *Ion Th. Isvoranu*, licențiat al facultății din Paris, actual judecător de ședință la trib. Dolj, prim-procur la același trib. în locul d-lui N. Geblescu, înaintat.

D. *C. N. Ionescu*, licențiat al facultății din București, actual procuror la trib. Tulcea, în aceeași calitate la trib. Dâmbovița, în locul d-lui C. P. Rătescu, licențiat în drept de la aceeași facultate, care trece în locul ocupat de d. C. M. Ionescu, după cererea ambelor magistrați.

D. *C. R. Gelescu*, doctor în drept de la facultatea din Paris, actual supleant la tribunalul Dolj, judecător de ședință la același tribunal, în locul d-lui Ioan P. Isvoranu, înaintat.

D. *Alexandru G. Ionescu*, licențiat al facultății juridice din București, actual procuror de secție la tribunalul Ilfov, substituit la tribunalul Argeș, în locul d-lui Emil C. Oeconomu, trecut în alt post.

D. *Emil C. Oeconomu*, licențiat al facultății juridice din București, actual substituit la tribunalul Argeș, supleant la tribunalul Ilfov, în locul d-lui Mihail M. Sipsom, trecut în alt post.

D. *Mihail M. Sipsom*, licențiat al facultății juridice din București, actual supleant la tribunalul Ilfov, procuror de secție la același tribunal, în locul d-lui Alexandru G. Ionescu, trecut în alt post.

Compunerea Curților și Tribunalele

Din București

La 1 Septembrie, operându-se tragerea la sorți, Curțile și Tribunalele din București s'au compus ast-fel:

CURTEA DE CASAȚIE

D-1 *C. E. Schina*, prim-președinte

SECȚIUNEA I

D-1 *Gr. Lahovari*, președinte

» *Ch. Pherekyde*, consilier

» *Al. Degré*, »

» *Al. Gianni*, »

» *D. Hentzescu*, »

» *Gr. M. Buiucliu*, »

» *I. Duca*, »

» *C. Oeconomu*, »

SECȚIUNEA II

D-1 *N. Mandrea*, președinte

» *C. C. Ștefănescu*, consilier

» *N. Predescu*, »

» *R. N. Opreanu*, »

» *G. Liciu*, »

» *G. P. Petrescu*, »

» *D. Cuculi*, »

» *G. N. Bagdat*, »

G R E F A

D-1 *Ant. Nenoveanu*, prim-grefier

» *C. Protopopescu*, grefier la secția I

» *G. Bădulescu*, » » » II

» *G. Barca*, șef de biuroș la secția I

» *G. Ionescu*, » » » » II

CURTEA DE APEL

SECȚIUNEA I

D. *G. E. Schina*, prim-președinte

» *M. Iulian*, consilier

» *Dobriceanu*, »

» *V. Bossy*, »

» *Budișteanu*, »

SECȚIUNEA II

D. *Ath. Kivu*, președinte

» *T. T. Djuvara*, consilier

» *Ath. Athanasovici*, »

» *M. Paleologu*, »

» *C. Dâmboviceanu*, »

» *D. Giuvaru*, »

SECȚIUNEA III

D. *C. R. Manolescu*, președinte

» *I. Cerkez*, consilier

» *Sc. Popescu*, »

» *G. Fleișten*, »

» *I. E. Dobrescu*, »

» *Em. Anastasiu*, »

Camera de punere sub acuzare

D-1 *Dobriceanu*, consilier

» *C. Dâmboviceanu*, »

» *I. E. Dobrescu*, »

TRIBUNALUL ILFOV

SECȚIA I

D-1 *Gr. Ștefănescu*, prim-președinte

» *D. Florescu*, judecător

» *M. Cristea*, »

» *Voinescu*, » supleant

» *Sevescu*, jude instructor

SECȚIA II

D. *N. Mavrodini*, președinte

» *T. Popescu Cudalbu*, judecător

» *Tabacovici*, » supleant

» *Vilagros*, jude instructor

SECȚIA III

D. *C. Paraschivescu*, președinte

» *Em. Miclescu*, judecător

» *M. Sipsom*, judecător supleant (așî *Emil*

C. Oeconomu)

» *Virgiliu Alexandrescu*, jude instructor

SECȚIA COMERCIALA

D. *Oscar Niculescu*, președinte

» *Arist. Alexandrescu*, judecător

» *A. Procopiu*, »

» *P. Obedenaru*, »

» *P. Negulescu*, supleant

» *Malcoci*, jude instructor

SECȚIA DE NOTARIAT

» *P. A. Florian*, președinte

» *M. Durma*, judecător (așî *Matei A. Balș*)

» *G. A. Mavrus*, »

» *V. Miclescu*, »

» *Sc. Ferichide*, supleant

» *C. Crăsnaru*, jude instructor.